

MIŠLJENJA NASTAVNIKA O SLOBODNOM VREMENU UČENIKA

OPINIONS OF TEACHERS IN A FREE STUDENTS TIME

Marija Karačić, mag¹

Dr. sc. Dževad Džananović²

Sažetak

U radu su predstavljene rezultati ispitivanja mišljenja nastavnika o slobodnom vremenu učenika, aktivnostima kojima se učenici bave u slobodno vrijeme i sadržajima koje škola nudi za pravilno provođenje slobodnog vremena učenika. Uzorak ispitanika sačinjavalo je 140 nastavnika razredne i predmetne nastave s područja Hercegovačko-neretvanske i Tuzlanske županije. Nastavnici smatraju slobodno vrijeme učenika važnim čimbenikom odgoja i obrazovanja. Slobodno vrijeme kod kuće najčešće provode uz internet i računalo, dok u školi sudjeluju u radu sportskih i kulturno-umjetničkih sekcija. Društvena zajednica treba pružiti veću potporu obitelji i školi u organizaciji slobodnog vremena učenika mlađe školske dobi.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, učenici mlađih razreda, stavovi, nastavnici, škola

UVOD

Slobodno vrijeme kao jako važan fenomen zanima svako ljudsko biće i sastavni je dio čovjekova života. O ovome govore stručnjaci koji su se dugi niz godina bavili pedagogijom slobodnog vremena (Pehar, 2003; Grandić i Letić, 2008; Tomić i Hasanović, 2006, te Tomić i Avdić, Tomić, 2011). Kao važan društveni činilac počinje se promatrati tek početkom dvadesetog stoljeća, pojavom ubrzanog društveno-tehnološkog napretka. Slobodno vrijeme pojedinac ispunjava i oblikuje prema vlastitim željama, bez bilo kakve obveze i nužde. Predstavlja dio života svakog čovjeka svakog dana i u svakoj sredini, ali je različito s obzirom na dob, spol, zanimanje, mjesto boravka, razvijenosti sredine, stupanj interesa, ciljeve društvenog poretka i mogućnosti pojedinca. „Slobodno vrijeme je sastavni dio čovjekove aktivnosti, vrijeme izvan profesionalnih, obiteljskih i društvenih obveza, u kojemu pojedinac po svojoj volji odabire oblike i sadržaje odmora, razonode i stvaralaštva" (Pedagoška enciklopedija II, 1989: 353).

¹ Studentica doktorskog studija na Sveučilištu/Univerzitetu „Hercegovina“, Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića, Bijakovici - Međugorje, e-mail: marijakaracic@hotmail.com

² U radnom odnosu, Dom zdravlja Tuzla, Klinika za fizikalnu medicinu i terapiju, e-mail: džananovic.dz@gmail.com

Sebe i svoju posebnost ličnost će potpunije upoznati u slobodnom vremenu nego u radnoj i školskoj sredini. „Često se ličnost u slobodnom vremenu nalazi u situacijama da donosi odluke o usklađenosti pojedinačnih potreba i interesa s drugima, grupama ili kolektivom. Na taj način pozitivne promjene ličnosti odražavaju se i na nju samu, ali i na mogućnost povećanja kvalitete života, odnosno humanizacije života u cjelini" (Tomić i Avdić-Tomić, 2011: 26). Svaku ličnost neophodno je odgajati i obrazovati na način da racionalno koristi svoje slobodno vrijeme, u skladu s interesima i sposobnostima. Odgoj i obrazovanje za racionalno korištenje slobodnog vremena počinje od najranije dobi dječjeg života i nastavlja se u školskoj dobi.

Važnu ulogu u organiziranju aktivnosti slobodnog vremena imaju, pored ostalih odgojnih čimbenika, obitelj i škola. Obitelj predstavlja jedan od najznačajnijih čimbenika u organiziranju slobodnog vremena. „Ona treba da djeluje na kontinuirano provođenje slobodnog vremena, da bude organizator, posrednik, savjetnik i pokretač pojedinih aktivnosti" (Tomić, Osmić, Karić, 2006: 247). Drugi važan čimbenik jest škola i ona treba shvatiti da mladima treba slobodno vrijeme da bi se integrirali u radne i proizvodne tokove.

Pored uobičajenih funkcija učenicima treba pružiti mogućnost za slobodno vrijeme i upoznati ih sa smislom slobodnog vremena. „Njezin osnovni cilj treba da bude da u slobodno vrijeme učenik unosi strukturu, tj. sustav, da selekcionira prave sadržaje za obrazovanje, odgoj i socijalizaciju, da izbjegava dosadu-prazninu u slobodnom vremenu, uključuje se aktivno, stvaralački i civilizacijski tok društva, nalazi sebe u oblicima aktivnosti koje najviše doprinose razvoju njegove sposobnosti, sklonosti, talenta i uopće preduhitre mnoge probleme u ponašanju učenika kao posljedice stihije i praznine slobodnog vremena" (Grandić i Letić, 2008: 95). Zadatak je škole da posveti pažnju organizaciji i pravilnom provođenju slobodnog vremena učenika. „U osnovnoj i srednjoj školi slobodno vrijeme i njegovo korištenje je sredstvo odgojne djelatnosti što treba iskoristiti i navikavati mlade da kulturno koriste svoje slobodno vrijeme u budućem životu" (Tomić, Osmić, Karić, 2006: 248).

Izbor i vid slobodnih aktivnosti u našim školama ovisi o materijalnom položaju škole, nastavnim mogućnostima, stručnom kadru i didaktičkim sredstvima. To je jedan od razloga zbog kojih škole reduciraju slobodne aktivnosti na manji broj čime ograničavaju slabije učenike da sudjeluju u njihovom radu, često ih okupirajući intelektualnim aktivnostima (uče, borave u zatvorenom prostoru, rijetko se bave sportskim i kreativnim aktivnostima, sve su češće promatrači sportskih i drugih manifestacija i priredbi, a sve rjeđi aktivni sudionici). Škola bi trebala, pored uobičajenih funkcija, učenicima pružiti mogućnost za slobodno vrijeme i upoznati ih sa smislom slobodnog vremena. Neophodno je organizirati slobodne aktivnosti i učenicima omogućiti slobodno vrijeme za igru, zabavu, učenje, socijalizaciju, razvijati potrebe za kulturnim vrijednostima i poučiti ih kako koristiti slobodno vrijeme na zdrav način, odnosno kod izgrađivati kulturu slobodnog vremena. Da bi pravilno i organizirano provodili slobodno vrijeme i da bi unaprijedili teoriju i praksu slobodnog vremena, neophodno je osposobiti stručni kadar koji će popularizirati, proučavati, istraživati, organizirati i uvoditi različite aktivnosti slobodnog vremena.

Gudjons (1994) naglašava da se utvrdilo novo vrednovanje rada i slobodnog vremena kao zadatak u budućnosti gdje se na rad i slobodno vrijeme gleda kao na jednako vrijedne individualne i socijalne životne vrednote. Ovo smatra osnovom, odnosno temeljem pedagogije slobodnog vremena koja ljude različitih društvenih i starosnih skupina hoće potpuno potpomoći u četiri područja učenja i odgoja – društvenom, kulturnom, stvaralačkom i komunikacijskom. Na primjeru razornih učinaka masovnog turizma, kao što su razredna putovanja, odgoj može integrirati doživljaj, ekološku svijest i odmor. Animacija u slobodnom

vremenu na taj način postaje temeljni oblik odgojne djelatnosti i budućnosti (Gudijons, 1994: 268). Kada je budućnost u pitanju, osobitu pozornost treba posvetiti odgoju za zdravlje.

I. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je ispitati, ustvrditi, analizirati i predstaviti jesu li nastavnici upoznati s načinima na koje njihovi učenici provode slobodno vrijeme i tko im pruža potporu u organizaciji slobodnog vremena.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati i ustvrditi kakva su mišljenja nastavnika o slobodnom vremenu učenika, koliko pozornosti posvećuju edukaciji učenika o slobodnom vremenu i koje aktivnosti škola nudi učenicima kako bi racionalno provodili slobodno vrijeme na društveno poželjan način te tko im pomaže u tome i kolika je uloga društvene zajednice.

1.3. Zadatci istraživanja

Zadatci istraživanja su:

1. Ispitati koliko su nastavnici upoznati s načinima na koje njihovi učenici provode svoje slobodno vrijeme;
2. Ustanoviti poznaju li nastavnici najčešće oblike aktivnosti svojih učenika u slobodnom vremenu;
3. Ispitati koje aktivnosti nudi škola učenicima u slobodnom vremenu i koliko su učenici uključeni u njih;
4. Ustanoviti tko učenicima pruža pomoć u organizaciji slobodnog vremena;
5. Ispitati koliko je društvo stvorilo preduvjete za pravilnu organizaciju slobodnog vremena;
6. Ustanoviti koje mjere nastavnici predlažu u cilju unaprjeđenja slobodnog vremena učenika.

1.4. Hipoteze

U istraživanju smo pošli od pretpostavke da su nastavnici upoznati s načinima na koje njihovi učenici provode svoje slobodno vrijeme, kao i da sudjeluju u kreiranju aktivnosti slobodnog vremena svojih učenika.

Iz polazne hipoteze proizlaze i podhipoteze istraživanja, a one su:

1. Pretpostavlja se da su nastavnici mišljenja kako njihovi učenici provode slobodno vrijeme na društveno poželjan način;
2. Pretpostavlja se da su nastavnici upoznati s oblicima aktivnosti koje upražnjavaju njihovi učenici u slobodno vrijeme;
3. Pretpostavlja se da škola nudi širok izbor aktivnosti u cilju organizacije provođenja slobodnog vremena učenika;
4. Pretpostavlja se da učenicima pružaju pomoć u organizaciji slobodnog vremena različiti stručnjaci i agensi socijalizacije, a najčešće nastavnici i roditelji;

5. Pretpostavlja se da društvo ne pruža dovoljnu potporu obitelji i školi u organizaciji slobodnog vremena učenika;
6. Pretpostavlja se da će nastavnici predložiti niz mjera u cilju unapređenja organizacije i provođenja slobodnog vremena učenika.

1.5.Uzorak ispitanika

Istraživanje smo proveli na uzorku od 140 ispitanika, nastavnika razredne i predmetne nastave, od čega je 70 nastavnika s područja Hercegovačko-neretvanske i 70 nastavnika s područja Tuzlanske županije. Od toga je 70 nastavnika razredne i 70 nastavnika predmetne nastave.

Od metoda u radu je korištena metoda teorijske analize i *servey* istraživačka metoda. Metodu teorijske analize koristili smo tijekom teorijske obrade problema, tijekom izrade instrumenata istraživanja, analize i interpretacije rezultata istraživanja i tijekom izvođenja zaključaka. Budući da ispitujemo stavove nastavnika o slobodnom vremenu učenika, opredijelili smo se za *servey* metodu, jer ćemo pomoću anketnog upitnika ispitati njihova mišljenja. Od instrumenata ćemo koristiti anketni upitnik za potrebe našeg istraživanja.

Za analizu dobivenih podataka korištene su metode deskriptivne statistike (srednje vrijednosti, mjere centralne tendencije i postotci, a da bi utvrdili da li su rezultati statistički značajni koristili smo Hi kvadrat (χ^2) test. Dobiveni podatci su radi preglednosti predstavljani tabelarno.

II. REZULTATI RADA I DISKUSIJA

2.1.Mišljenja nastavnika o procjeni provode li učenici slobodno vrijeme na društveno poželjan način

Jedan od zadataka istraživanja odnosi se na spoznaju o tomu jesu li nastavnici upoznati s činjenicom provode li njihovi učenici slobodno vrijeme na društveno poželjan način. Rezultati istraživanja predstavljeni su u Tabeli 1 u nastavku.

Tabela 1. Mišljenja nastavnika o društveno poželjnom načinu provođenja slobodnog vremena učenika.

	Nastavnici osnovnih škola Hercegovačko-neretvanske županije		Nastavnici osnovnih škola Tuzlanske županije		Ukupno					
	Nastavnici razredne nastave	Nastavnici predmetne nastave	Nastavnici razredne nastave	Nastavnici predmetne nastave						
Učenici provode slobodno vrijeme na društveno poželjan način	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%				
a) uvijek	5	3,57	4	2,86	6	4,28	3	2,14	18	12,86

a) Gledaju TV	10 7,14	18 12,86	75 53,57	12 8,57	25 17,86	140 100	3,17	6,97
b) Čitaju novine	48 34,28	60 42,86	29 20,71	3 2,14	0	140 100	1,90	6,94
c) Čitaju stripove	10 7,14	12 8,57	21 15	53 37,85	54 38,57	140 100	4,13	6,76
d) Slušaju radio	92 65,71	39 27,86	9 6,43	0	0	140 100	1,40	8,47
e) Čitaju knjige	49 35	59	12 8,57	17 12,14	3 2,14	140 100	2,04	6,72
f) Bave se sportom	10 7,14	13 9,28	39 27,86	61 43,57	17 12,14	140 100	3,44	6,43
g) Sudjeluju u radu sekcija u školi	15 12,14	23 16,43	13 9,28	39 27,86	50 35,71	140 100	3,61	5,94
h) Rade ručne radove	99 70,71	2215,71	19 13,57	0	0	140 100	1,43	8,72
i) Pružaju usluge	89 63,57	27 19,28	17 12,14	4 2,86	3 2,14	140 100	1,60	8,00
j) Bave se humanitarnim radom	92 65,71	28 20	10 7,14	7 5	3 2,14	140 100	1,58	8,19
k) Rekreativne aktivnosti (šetnje, izleti, plivanje, itd.)	27 19,28	61 43,57	25 17,85	20 14,28	7 5	140 100	2,42	6,28
l) Bave se kreativnim aktivnostima	49 35	28 20	29 20,71	24 17,14	10 7,14	140 100	2,41	5,79
lj) Borave na internetu	0	0	2 1,43	71 50,71	67 47,85	140 100	4,46	8,16
m) Borave	0	0	7 5	82 58,57	51 36,42	140 100	4,31	8,18

na računalu									
n) Rađe nešto drugo	0	28 20	39 27,86	73 52,14	0 0	140 100	2,84	7,38	
nj) ne znaju	0	99 70,71	21 15	12 8,57	8 5,71	140 100	2,49	8,64	

Uvidom u rezultate predstavljene u Tabeli 3. možemo zapaziti da se srednje vrijednosti odgovora ispitanika, na varijablama koje se odnose na aktivnosti slobodnog vremena učenika, kreću u rasponu od $\bar{x}=4,46$ na varijabli (lj) do $\bar{x}=1,43$ na varijabli (h).

Nastavnici su mišljenja da učenici slobodno vrijeme najčešće provode boraveći na internetu ($\bar{x}=4,46$), zatim boraveći na računalu ($\bar{x}=4,31$), čitajući stripove ($\bar{x}=4,13$), sudjeluju u radu sekcija u školi ($\bar{x}=3,61$), bave se sportom ($\bar{x}=3,44$) i gledaju TV programe ($\bar{x}=3,17$). Jako mali broj njih čita knjige ($\bar{x}=2,04$), bavi se rekreativnim aktivnostima ($\bar{x}=2,42$) i kreativnim aktivnostima ($\bar{x}=2,41$). Veliki broj nastavnika ne zna uvijek čime se njihovi učenici bave u slobodno vrijeme ($\bar{x}=2,49$).

2.2. Sekcije u školama i sudjelovanje učenika u radu sekcija

Treći zadatak odnosi se na ispitivanje nastavnika o tomu koje sekcije škola organizira za učenike mlađih razreda i koliko učenici sudjeluju u njihovu radu. Odgovori ispitanika predstavljeni su u Tabeli 4 koja slijedi u nastavku.

Tabela 4. Sekcije u školi i upoznatost nastavnika o sudjelovanju učenika u radu sekcija

Vrsta sekcije	Nastavnici TZ				Nastavnici HNZ				Ukupno DA		Ukupno NE	
	da	ne	f	%	da	ne	f	%	f	%	f	%
a) Sportske sekcije	39	27,86	31	22,14	43	30,71	27	19,28	82	58,57	58	48,43
b) Kulturno umjetničke sekcije	41	29,28	29	20,71	43	30,71	27	19,28	84	60,00	56	40
c) Sekcije ručnog rada	3	2,14	67	47,86	4	2,86	66	47,14	7	5,00	133	95
d) Crveni križ	25	17,86	45	32,14	31	22,14	39	27,86	56	40	84	60
e) Eko sekcija	32	22,86	38	27,14	30	21,43	40	28,57	62	44,28	78	55,71
f) Cvjećarska sekcija	21	15	49	35	23	16,43	47	33,57	44	31,43	96	68,57
g) Prometna sekcija	42	30	28	20	25	17,86	45	32,14	67	47,85	73	52,14
h) Sekcija za borbu protiv nasilja	33	23,57	37	26,43	39	27,86	31	22,14	72	51,43	68	48,57
i) Sekcija protiv	42	30	28	20	44	31,43	26	18,57	86	61,43	54	38,57

ovisnosti													
j)	Neka druga	12	8,57	58	41,43	19	13,57	51	36,42	31	22,14	109	77,86

Uvidom u rezultate predstavljene u Tabeli 4 i njihovom analizom uočavamo da je najviše učenika uključeno u sekcije za borbu protiv ovisnosti (61,43%), zatim u kulturno-umjetničke sekcije (60%) i sportske sekcije (58,57%). Najmanje učenika obuhvaćeno je radom sekcija ručnog rada (5%), cvjećarske sekcije (31,43%) i radom u organizaciji crvenog križa (40%). Slična je situacija u objema županijama. Mišljenja smo kako bi škole trebale ponuditi raznovrsnije sadržaje za slobodno vrijeme svojih učenika, odnosno organizirati rad većeg broja sekcija i organizacija te ih omasoviti većim brojem sudionika, odnosno učenika.

2.3. Pomoć učenicima u organiziranju slobodnog vremena

Jedan od zadataka bio je ustanoviti tko učenicima pruža pomoć u organizaciji slobodnog vremena, a rezultati odgovora su predstavljeni u Tabeli 5.

Tabela 5. Tko učenicima pruža pomoć u organizaciji slobodnog vremena

Odgovori nastavnika HNŽ N=70			Odgovori nastavnika TŽ N=70		Ukupno N=140	
Osobe koje im pomažu	Frekvencija <i>f</i>	Postotak %	Frekvencija <i>f</i>	Postotak %	Frekvencija <i>f</i>	Postotak %
a) Roditelji	42	60,00	39	55,71	71	50,71
b) Nastavnici	44	62,86	47	67,14	91	65,00
c) Pedagoško-psihološka služba škole	21	30,00	17	24,28	38	27,14
d) Vršnjaci	18	25,71	13	18,57	31	22,14
e) Netko drugi	3	4,28	6	8,57	9	6,42
f) Sami odlučuju i nemaju podrške	5	7,14	7	10,00	12	8,57

Uvidom u rezultate predstavljene u Tabeli 5. možemo zaključiti da najveću podršku u organizaciji slobodnog vremena učenicima pružaju nastavnici (izjasnilo se 65 % ispitanika), zatim roditelji (izjasnilo se 50,71 % ispitanika), pedagoško-psihološka služba škole (izjasnilo se 27,14 %) i vršnjaci (izjasnilo se 22,14 % ispitanika).

Vrlo rijetko im netko drugi pruža pomoć u organizaciji slobodnog vremena (smatra 6,42% ispitanika), dok se 8,57 % ispitanika izjasnilo da nemaju podrške u organizaciji slobodnog vremena ni od koga i da ga učenici samoinicijativno organiziraju. Smatramo da je opravdanim što škole imaju inicijativu u organizaciji slobodnog vremena svojih učenika, ali da je isto tako važna i uloga obitelji.

2.4. Preduvjeti za organizaciju slobodnog vremena učenika

Zanimalo nas je mišljenje nastavnika o preduvjetima za organizaciju slobodnog vremena od strane društva. Rezultati su predstavljeni u Tabeli 6.

Tabela 6. Koliko je društvo osiguralo preduvjete za organizaciju slobodnog vremena učenika

Odgovori ispitanika	Nastavnici HNŽ		Nastavnici TŽ		Ukupno Frekvencija postotak	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
a) Potpuno	13	18,57	11	15,72	24	17,14
b) Djelomično	40	57,14	39	55,71	79	56,43
c) Nikako	17	24,28	20	28,57	37	26,43
Ukupno	70	100	70	100	140	100

Većina ispitanika (56,43%) izjasnila se da društvo djelomično osigurava preduvjete za organizaciju slobodnog vremena učenika; 26,43% izjasnilo se nikako; dok se 17,14% ispitanika izjasnilo da društvo u potpunosti osigurava preduvjete za organizaciju slobodnog vremena učenika.

Uz pomoć Hi kvadrat testa (χ^2) utvrdili smo postoje li statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na županiju u kojoj se škola nalazi, što se vidi u tabelarnom prikazu.

Tabela 7. Hi kvadrat test (χ^2)

χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>	Granična vrijednost χ^2
77,81	2	0.000	9,210

na nivou 0,01.

Legenda: χ^2 –Hi kvadrat, *df* - stupanj slobode, *p* - razina značajnosti

Uvidom u Tabelu 7 vidimo da izračunati χ^2 iznosi 77,81, uspoređujući rezultat s tablicama za χ^2 dobivamo da:

Razlika na nivou ($p < 00,1$) - postoji.

Možemo zaključiti da su odgovori ispitanika statistički značajni i da se ne razlikuju s obzirom na mjesto županije u kojoj se škola nalazi. Većina je ispitanika iznijela mišljenje da društvo tek djelomično osigurava uvjete za organizaciju slobodnog vremena učenika, pa možemo konstatirati da je hipoteza potvrđena. Ovo bi svakako trebalo imati u vidu tijekom kreiranja aktivnosti slobodnog vremena te zahtijevati ubuduće veću društvenu potporu.

2.5. Prijedlog mjera koje nastavnici predlažu u cilju unapređenja slobodnog vremena učenika

Naš posljednji zadatak bio je ispitati kakve mjere nastavnici predlažu u cilju unapređenja slobodnog vremena učenika. Nastavnici su u cilju unaprjeđenja slobodnog vremena učenika predložili brojne mjere, od kojih ćemo navesti samo one koje su najfrekventnije u Tabeli 8.

Tabela 8. Mjere koje bi se trebale uvesti kako bi se unaprijedilo slobodno vrijeme učenika

Vid mjere	Frekvencija <i>f</i>	Postotak %
a.) da se uvede izborna nastava, strani jezici, stari zanati, dječje jezično stvaralaštvo	61	43,57
b.) da se pruži veća materijalna podrška školi	138	98,57
c.) obogatiti programe i sadržaje, više društveno-korisnog rada	69	49,28
d.) više kulturnih manifestacija, usmjeriti djecu na kulturne ustanove, sportske klubove	73	52,14
e.) češći boravci djece u prirodi i više rekreativnih aktivnosti	76	54,28
f.) manje interneta i računala, itd.	112	80,00

Svi prijedlozi se odnose na poboljšanje materijalne, kadrovske i prostorne strukture, ali i na uvođenje kvalitetnijih, raznovrsnijih i pozitivnih sadržaja po razvoj djece i mladih.

Zaključak

Iz iskazanih mišljenja ispitanika i samo površnom analizom statističkog prikaza rezultata došli smo do sljedećih zaključaka.

Nastavnici su upoznati s činjenicom da njihovi učenici provode samo ponekad slobodno vrijeme na društveno poželjan način. Upoznati su i s aktivnostima koje njihovi učenici upražnjavaju u slobodno vrijeme. Znaju da učenici mlađih razreda u slobodno vrijeme najčešće borave na internetu i uz računalo ili čitajući stripove, ali i da ih jako mali broj čita knjige i sluša radio, da se rekreativnim i kreativnim aktivnostima bavi također manji broj ispitanika. Mišljenja smo da bi škole trebale educirati učenike o korištenju masovnih medija u slobodno vrijeme. Većina nastavnika upoznata je s aktivnostima koje upražnjavaju njihovi učenici u slobodno vrijeme, što je svakako važan argument koji govori u prilog činjenici da škola ima važnu ulogu u organizaciji slobodnog vremena učenika.

U školama u kojima je izvršeno istraživanje postoje brojne sekcije i organizacije u čiji rad su uključeni učenici. Kada su u pitanju sekcije u školi učenici najčešće sudjeluju u radu: sekcije za borbu protiv ovisnosti, kulturno-umjetničkih sekcija i sportskih sekcija, cvjećarskih sekcija i Crvenoga križa, a najrjeđe u radu sekcija ručnog rada.

Pomoć u organizaciji slobodnog vremena učenikima pružaju različiti agensi socijalizacije, a najčešće nastavnici, roditelji, pedagoško-psihološka služba i vršnjaci, dok jako mali broj smatra da ispitanici samoinicijativno odlučuju kako će provoditi slobodno vrijeme. Ne postoje statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika s obzirom na mjesto škole, jer ni u jednoj od županija u kojima su provedena istraživanja nisu osigurani neophodni preduvjeti za organizaciju slobodnog vremena učenika od strane društva.

Društvo, prema izjavama ispitanika, djelomično omogućava preduvjete za organizaciju slobodnog vremena djece školske dobi na području obje županije, pa bi ovaj problem trebalo sustavno riješiti na nivou cijele države.

Ispitanici su predložili niz mjera koje društvo treba poduzeti da bi se unaprijedilo provođenje slobodnog vremena učenika. Ove mjere se odnose na poboljšanje materijalnih, prostornih i kadrovskih uvjeta za njegovo organiziranje, ali i na raznovrsnije i kvalitetnije sadržajne aktivnosti slobodnog vremena učenika. Škola, zajedno s obitelji i ostalim agencijama socijalizacije, treba posvetiti pažnju edukaciji djece za slobodno vrijeme i osiguravanju uvjeta za njegovo nesmetano provođenje.

Društvo također treba više pozornosti posvetiti pružanju potpore nadležnim institucijama za brigu o djeci i odgojnim ustanovama, kao i obitelji u organizaciji slobodnog vremena djece i mladih.

Smatramo da je neizmjerljivo važna uloga nastavnika i pedagoško-psihološke službe škole kao i koordinirano djelovanje svih odgojnih i čimbenika socijalizacije na unapređenju kvalitete provođenja slobodnog vremena djece i mladih. Važna uloga pripada i menadžeru škole kao organizatoru, kreatoru i koordinatoru svih odgojno-obrazovnih aktivnosti škole.

Kao opći zaključak možemo postaviti tezu da je neizmjerljivo važno kako učenici provode svoje slobodno vrijeme te da škola i nastavnici imaju vrlo važnu ulogu. Iz tog razloga bi, zbog značaja koji slobodno vrijeme ima za svakog pojedinca i društvenu zajednicu u cjelini, ubuduće veću pažnju trebalo posvetiti organizaciji slobodnog vremena učenika od strane škola, ali i edukaciji učenika o pravilnom i društveno korisnom provođenju slobodnog vremena. Jednako tako važna je i edukacija učenika o selektivnom prakticiranju medijskih sadržaja i njihovom pravilnom korištenju u odgojne svrhe te edukaciji nastavnika i jačanju njihovih kompetencija na ovom polju, ali i uvezivanje i koordinirano djelovanje svih odgojnih i čimbenika socijalizacije na maksimalno kreativnom razvoju svakog pojedinca i cijeloga društva. Ukoliko je naše istraživanje dalo bar mali doprinos uočavanju puta za rješenje tog problema, ono je ispunilo svoju svrhu, a smatramo da jest.

Literatura

1. Grandić, R. i Letić, M. (2008). *Prilozi pedagogiji slobodnog vremena*. Novi Sad.
2. Gudjons, H. (1994). *Pedagogija temeljna znanja*. Zagreb: Educa.
3. *Pedagoška enciklopedija II*. 1989. (u redakciji dr. N. Potkonjaka i dr. P. Šimleše). Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Beograd. Školska Knjiga. Zagreb.Svjetlost. Sarajevo.
4. Tomić, R., Avdić-Tomić, A. (2001). *Slobodno vrijeme i razvoj ličnosti*. Tuzla: Papir-Karton.
5. Tomić, R., Osmić, J. i Karić, E. (2006). *Pedagogija*. Tuzla: Denfas.

Marija Karačić, mag.

Dr. sc. Dževad Džananović

OPINIONS OF TEACHERS IN A FREE STUDENTS TIME

Abstract

The paper presents the results of teachers' opinions towards free time of students, the activities that students engaged in leisure activities that the school provides for the proper conduct. The sample consisted 140 teachers of class and subject teachers from the area of Herzegovina-Neretva and Tuzla Canton. Teachers believe that free time students is important factor of education. Free time at home is usually conducted by the Internet and the computer while at the school they participate in the sports, cultural and artistic section. The community should provide more support to families and schools in the organization of free time students younger school age.

Keywords : free time, students in lower grades, attitudes, teachers, school